Vítkovice – pohled z druhé strany

Jiří MICHÁLEK, Jan SVĚTLÍK

ANOTACE: *Text je reakcí na příspěvek Martina Strakoše, který byl publikován v tematickém bloku Současná architektura a historické město ve Zprávách památkové péče 2011, č. 3, na s. 165–173. Chronologicky představuje vývoj Dolní oblasti Vítkovic v Ostravě.*

1

Obr. 1. *Studio Z Brno, VIPO, vizualizace z projektu Cílová podoba národní kulturní památky, 2004.*

Vývoj názorů na industriální památku v Dolní oblasti Vítkovic (DOV) v období 1992–2000

Těžba uhlí, výroba koksu a zpracování železných rud na surové železo má v areálu Dolní oblasti Vítkovic dlouhou historii. Dne 9. 12. 1828 byla vydána zakládací listina nového závodu, pojmenovaného podle majitele arcibiskupa Rudolfa Rudolfova huť. Už v roce 1831 začala výstavba první koksové vysoké pece v Rakousku-Uhersku; ta byla zapálena v roce 1836, o dva roky později pak druhá vysoká pec. Na místě dnešní vysoké pece č. 1 stála původně první vysoká pec skotského typu. Její stavba byla zahájena v roce 1871 a pec byla zapálena v roce 1872. Poslední generální oprava vysoké pece č. 1 byla provedena v roce 1988 a poslední odpich proběhl 27. 9. 1998. Další dvě pece v uvedené oblasti, pec č. 4 a č. 6, mají mnohem kratší historii, počínající léty 1962, kdy byla zafoukána vysoká pec č. 6, a 1971, kdy byla uvedena do provozu vysoká pec č. 4; poslední generální opravy proběhly v letech 1983 na peci č. 4 a 1985 na peci č. 6. Provoz vysoké pece č. 6 byl ukončen v roce 1995, vysokých pecí č. 1 a č. 4 v roce 1998. Při svém zastavení byly tyto pece vybaveny moderní technikou a představovaly v tehdejším Československu špičku jak v oblasti řízení provozu pecí, tak v oblasti ekologické a spotřeby surovin a energií.

Současně s ukončením provozu vysokých pecí a jejich předcházejících a navazujících technologických zařízení se vynořila spousta otázek. Co s územím v blízkosti středu města a tímto zařízením dále bude? Jak toto rozsáhlé území a majetek, který měl v době ukončení provozní činnosti hodnotu 2,5 mld. Kč, dále udržovat a využívat? Vývoj názorů na využití a ochranu území a technologických celků bychom rádi v tomto materiálu seřadili chronologicky, aby si čtenář mohl udělat svou představu a vlastní názor.

Již za provozu zařízení vysokých pecí a koksoven VÍTKOVICE, a. s., byla přijata jak ze strany tehdejšího Památkového ústavu Ostrava, tak i statutárního města Ostravy a Krajského úřadu Moravskoslezského kraje řada rozhodnutí, která ovlivňovala technický a investiční rozvoj dané oblasti i názory na jeho provozování a možnou údržbu. V roce 1993 probíhala na úrovni primátora města Ostravy a generálních ředitelů společností VÍTKOVICE, a. s., a OKD, a. s., jednání o společném postupu prací na koncepci využití koksoven na území města Ostravy a připravovala se změna územního plánu města Ostravy, měnící funkci vymezeného území s vysokými pecemi z ploch těžkého průmyslu na plochy pro lehký průmysl, sklady a drobnou výrobu. Změna územního plánu byla v roce 1993 skutečně realizována. Magistrát města Ostravy svým rozhodnutím ze dne 10. 4. 1995 o vymezení ochranného památkového pásma značně omezil společnosti VÍTKOVICE možnost

provádění údržby a technických modernizací v té době ještě provozovaného technologického zařízení a nemovitostí.[1] Společnost se vůči tomuto rozhodnutí odvolala k Ministerstvu kultury ČR, ale na základě vyjádření Magistrátu města Ostravy o záměru orgánů památkové péče vybudovat v této lokalitě technický skanzen byla žádost společnosti VÍTKOVICE, a. s., dne 9. 8. 1995 zamítnuta. Společnost VÍTKOVICE, a. s., pak upozornila státní orgány na skutečnost, že v žádném případě nelze počítat s alternativou, že by společnost jako majitel areálu byla zřizovatelem a provozovatelem skanzenu nebo že by se výrazněji podílela na jeho financování. Současně byla statutárnímu městu Ostrava nabídnuta pomoc při komplexním posouzení celé problematiky a přípravě konečného stanoviska o využití dané lokality. Na základě rozhodnutí Zastupitelstva města Ostravy zpracoval v roce 1993 Útvar hlavního architekta města Ostravy studii využití uvedeného území.[2] V diskusi k této studii se poprvé objevily názvy *metoda posledního dne* nebo *kontrolovaná technická ruina*. Společnost VÍTKOVICE, a. s., se však s tímto materiálem nikdy neztotožnila. V dalším období 1997–1998 probíhaly společné konzultace s Památkovým ústavem v Ostravě při řešení Koncepce zachování průmyslového dědictví ostravské aglomerace. Na všech těchto jednáních zástupci VÍTKOVICE, a. s., zdůrazňovali, že nebudou zakladateli a provozovateli skanzenu v lokalitě dolu Hlubina a vysokých pecí. Spolu s pracovníky Památkového ústavu v Ostravě bylo doporučeno realizovat podprogram obnovy průmyslových a technických památek v rámci Programu záchrany architektonického dědictví. Bohužel ani tento podprogram se v důsledku nedostatku finančních prostředků Ministerstva kultury ČR nepodařilo realizovat. V roce 1999 Památkový ústav v Ostravě zpracoval materiál *Průmyslové dědictví města Ostravy z hlediska zájmů památkové péče*,[3] ve kterém uvádí, že ochranné pásmo pro lokalitu jámy Hlubina a Vysokých pecí Vítkovických železáren bylo navrženo pouze s cílem ochrany pohledových koridorů a korekce výškové hladiny nové zástavby. Z toho je zřejmé, že se nejednalo o plošnou ochranu jednotlivých technologických zařízení. Současně se objevily různé snahy zařadit vybrané technické památky Ostravy na Seznam světového dědictví UNESCO. První pokus byl učiněn v roce 1997, kdy primátor města Ostravy podal podnět na Ministerstvo kultury ČR, aby lokalita Landek v Ostravě byla navržena k zařazení do Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Tento námět však nebyl přijat. Roku 2001 byl ministerstvem kultury schválen Indikativní seznam památek České republiky pro nominaci k zapsání do Seznamu světového dědictví UNESCO. Seznam avizuje záměry České republiky pro nominaci, nestanoví však termíny předložení jednotlivých témat. Tento oficiální dokument počítal také se zařazením industriálních souborů v Ostravě, jejichž součástí jsou i NKP Důl Hlubina a vysoké pece a koksovna Vítkovických železáren.

Období 2000–2003

Ve svém dalším vývoji zaznamenala společnost VÍTKOVICE, a. s., několik kritických událostí, jež byly vyvolány zejména tvrdými ekonomickými vlivy. Jedním z významných negativních faktorů bylo právě zastavení výroby koksu a surového železa, spojené se ztrátou energetické (plynové) základny podniku. Se stále se zhoršujícími podmínkami došlo na přelomu desetiletí k úpadku společnosti a následně byl zahájen proces vyrovnání se s věřiteli. V důsledku toho musely být úplatně převedeny některé části výrob a majetku jako náhrada věřitelům. Všechny tyto události měly přímý či nepřímý vliv na vztah společnosti VÍTKOVICE, a. s., k jejímu majetku a zvláště k nevýrobnímu zařízení, což byly i objekty po zastavené výrobě vysokopecního závodu. Na druhé straně se pracoviště v Ostravě velmi aktivně podílelo na administrativním zajištění objektů a v rámci svých kompetencí navrhlo Ministerstvu kultury ČR vyhlásit uvedenou oblast za kulturní památku. Přestože společnost VÍTKOVICE, a. s., namítala její velký věcný rozsah, ekologické znečištění pozemků, nemožnost finančně udržovat takto rozsáhlý areál, duplicitu, či někdy i triplicitu navržených památek, nebylo k těmto názorům ministerstvem přihlédnuto.

V roce 2000 byla rozhodnutím Ministerstva kultury ČR pod č. j. 4736/1997 prohlášena část technicko-urbanistického celku Vítkovice-Hlubina za kulturní památku a v roce 2002 byla tato památka nařízením vlády č. 337/2002 ze dne 19. 6. 2002 prohlášena za národní kulturní památku[4] (dále NKP). V tomto rozhodnutí byly zahrnuty jednak objekty ve vlastnictví DIAMO, s. p. – důl Hlubina, jednak ve vlastnictví VÍTKOVICE, a. s. – areál vysokých pecí a koksovna. V té době rovněž probíhala příprava privatizace společnosti VÍTKOVICE, a. s. V souladu s usnesením vlády č. 90/2002 byl připravován materiál pro převod majetku NKP ve vlastnictví VÍTKOVICE, a. s., na společnost DIAMO, s. p. Privatizační strategie VÍTKOVICE, a. s., byla pro oblast NKP v období do roku 2001, kdy probíhalo vyrovnání s věřiteli k tomuto území, založena na myšlence úplatného převodu části území Dolní oblasti po ukončení výroby surového železa včetně haldy Hrabůvka a převodu nepotřebného majetku na DIAMO, s. p. Společnost, jejímž zakladatelem bylo Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, se v té době totiž profilovala jako organizace s celostátní působností na likvidaci starých ekologických zátěží vzniklých před privatizací, přičemž byly již v té době známy výsledky analýzy ekologických zátěží v Dolní oblasti Vítkovic. Tato strategie byla silně podporována ze strany MPO. Rovněž VÍTKOVICE, a. s., neměla zájem na udržování nefunkčních vysokopecních zařízení chráněných statutem NKP za vlastní peníze, když zastavení výroby surového železa bylo výsledkem rozhodnutí státních orgánů. Ani politika Ministerstva kultury ČR v této době nedávala žádnou naději na financování rozsáhlé takzvané průmyslové ruiny, i když už v té době byly vysoké pece a koksovna prohlášeny za kulturní památku a druhá část památky – Důl Hlubina – byla spravována DIAMO, s. p. Materiály k převodu na DIAMO byly už projednávány na MPO i MK ČR. Převod však ustrnul na dvou základních problémech: na znaleckém tržním ocenění nepotřebného majetku a požadavku společnosti DIAMO, s. p., na získání ročního provozního příspěvku od MPO ve výši 20 mil. Kč na správu nově nabytého území. V případě realizace této transakce by byla památka soustředěna u jednoho vlastníka a usnadnila by se privatizace společnosti VÍTKOVICE, a. s. Změna strategie vlády ve věci privatizace společnosti VÍTKOVICE, a. s., pak diskusi o převodu na DIAMO definitivně ukončila. Je nutné konstatovat, že finanční prostředky na obnovu NKP byly v tomto období zajišťovány v mi-

Poznámky

1 Omezení spočívalo a spočívá v podstatě v tom, že stanovené podmínky v ochranném pásmu nedovolovaly změnu hmotové kompozice stávajících objektů, změnu kompozice ochrany fasád, okenních otvorů a povrchových materiálů. To je sice v případě stavebních objektů-budov částečně možné dodržet, ale rekonstrukce, modernizace a větší opravy technologických souborů spojované s intenzifikací procesů jsou právě na změnách hmotové kompozice založeny. Vymezení ochranného památkového pásma se navíc týká podstatně širšího průmyslového území, než se vztahuje k území kulturní památky.

2 *Dolní oblast VÍTKOVICE, a. s., urbanistická studie*. Koncept 4/2001, zpracoval Útvar hlavního architekta města Ostravy, Ing. arch. Petr Májek. Archiv města Ostravy.

3 *Průmyslové dědictví města Ostravy z hlediska zájmů památkové péče*. Ostrava : Památkový ústav v Ostravě, 1999. Archiv památkového ústavu v Ostravě.

4 Česká republika, nařízení vlády č. 337/2002 o prohlášení a zrušení prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky. Sbírka zákonů č. 337/2002 ze dne 19. 6. 2002.

nimálním rozsahu z takzvaného Havarijního programu MK ČR s podílovým financováním VÍTKOVICE, a. s., podle projektů zajištěných věcně i finančně VÍTKOVICE, a. s. Finanční prostředky byly většinou rozdělovány na památky ve vlastnictví státu a státních organizací s odůvodněním, že z havarijních stavů jsou vybírány ty nejvíce havarijní.

Privatizace

V roce 2003 rozhodla vláda ČR o dokončení privatizace společnosti VÍTKOVICE, a. s., jako celku včetně areálu NKP. V říjnu roku 2003 byla společnost VÍTKOVICE, a. s., privatizována společností Lahvárna Ostrava. V tomto období se výrazným způsobem zasloužil o další existenci a rozvoj firmy současný předseda představenstva a generální ředitel společnosti Ing. Jan Světlík, jenž jako tehdejší ředitel společnosti Lahvárna Ostrava velmi prozíravým způsobem usiloval nejen o zachování, ale i o velmi výrazný rozvoj výroby a další existenci všech společností tak, jak existují v současné podobě. Ve svém privatizačním projektu se velmi důkladně věnoval také oblasti s kulturní památkou a již tehdy měl zanalyzovány veškeré materiály, které byly zpracovány. Pro řešení problematiky Dolní oblasti bylo navrženo takzvané pozitivní řešení – tedy budování průmyslové zóny pro investory a zavedením nových výrob změna Dolní oblasti na technologický park. O budoucnosti NKP bylo studováno několik variant včetně materiálu zpracovaného společností NEI-ECORYS pro agenturu CzechInvest, zastupující Ministerstvo financí ČR, pod názvem *Demonstrační projekt regenerace území*. Tento projekt se ukázal jako nákladný a nerealistický. Současně byla obnovena komunikace s památkáři na úrovni vedení společnosti, která byla od roku 2002 až do privatizace utlumena.

Soukromý vlastník a památka

Diskuse o budoucnosti areálu v Dolní oblasti se vedly od roku 1998. Veřejnosti byly předkládány dva zcela protichůdné názory. Jedním byla úplná likvidace vlastního zařízení, což byla z dlouhodobého pohledu, pokud by nebylo řešeno využití kulturní památky, nejpravděpodobnější varianta, která již byla popsána ve studii státní agentury CzechInvest Strategie pro území technické památky (2002). Druhou variantou bylo zachování areálu po vysokopecní výrobě v Dolní oblasti metodou posledního dne, tak jak je tomu v Ostravě na Dolu Michal. Po privatizaci společnosti VÍTKOVICE, a. s., se diskuse o těchto dvou diametrálně rozdílných názorech na kulturní památku začala zase od začátku. Lahvárna Ostrava již v privatizačním projektu připravila jiné řešení národní kulturní památky a po převzetí společnosti začala s diskusí o jiném využití areálu. V počátku narážela na nejednotné názory a malou ochotu odborné veřejnosti ustoupit od jednosměrného řešení typu skanzen, ale po mnoha odborných diskusích o projektu proměny národní kulturní památky získala nejen zastupitele města Ostravy a Moravskoslezského kraje, ale i představitele Ministerstva kultury ČR, Národního památkového ústavu a Ministerstva pro místní rozvoj ČR. Proběhly diskusní večery o vítkovických památkách v klubu Fiducia, kterých se zúčastnili představitelé vedení VÍTKOVICE, a. s., s odbornými pracovníky Národního památkového ústavu a veřejnosti. Společnost VÍTKOVICE, a. s., pak ustavila pracovní skupinu, která měla za úkol komplexně posoudit všechny možnosti, jak s objekty památky nakládat, a společně s pracovníky územního pracoviště Národního památkového ústavu v Ostravě navrhnout řešení. V březnu 2004 proběhlo jednání vedení společnosti VÍTKOVICE, a. s., s ministrem kultury Pavlem Dostálem, kde byla přijata dohoda o přípravě návrhu na redukci rozsahu NKP a zamítnutí původního scénáře zachování areálu v podobě řízené ruiny. Redukce spočívala ve zmenšení původní rozlohy pozemků pouze na pozemky, na kterých byly objekty NKP umístěny.

V průběhu roku 2004 provedla společnost VÍTKOVICE, a. s., nové zaměření pozemků NKP, proběhla příprava podkladů pro nařízení vlády o redukci rozsahu NKP z 32 ha na cca 10 ha (území zahrnuje všechny objekty NKP) a předání podkladů na Ministerstvo kultury ČR, které připravilo materiál pro jednání vlády. V roce 2005 byla schválena redukce rozsahu NKP nařízením vlády č. 422/2005. Současně společnost VÍTKOVICE, a. s., zajistila zpracování projektu *Cílová podoba národní kulturní památky* v Dolní oblasti Vítkovice, a. s., který se stal podkladem k diskusi o udržitelném rozsahu NKP. Projekt zpracovaly společnosti Agiplan GmbH, Agiplan Integrale Bauplanung GmbH a Agiplan, s. r. o., ve spolupráci s kolektivem prof. Ing. arch. Heleny Zemánkové, CSc. V rámci prací na projektu byly studovány příklady řešení podobných technických památek v Německu – projektů Phoenix Dortmund, Landschaftspark Duisburg-Nord, Duisburg a projektu Zeche Zollverein, Essen. Projekt představil varianty zachování NKP v rozsahu jedna–tři vysoké pece. Součástí výše uvedeného projektu je *Urbanistická studie využití a zpřístupnění areálu NKP ve vlastnictví Vítkovice, a. s.*, zpracovaná kolektivem prof. Ing. arch. Helena Zemánková, CSc., Ing. arch. Václav Zemánek, Studio Z Brno, s technickou spoluprací Ing. arch. Zuzany Jackové a Bc. Oldřicha Navrátila. Z provedené analýzy stavu hutnických památek v Evropě i ve světě bylo dovozováno, že existuje několik typů strategií zachování těchto památek. V jednotlivých areálech, které jsou vždy obsahem i rozsahem odlišné, jsou voleny individuální přístupy, žádný univerzální recept neexistuje. Jednou z vhodných možností bylo alespoň sdílení zkušeností z již realizovaných akcí, s cílem vyvarovat se chyb. Projekt se stal podkladem k zahájení diskuse s územním pracovištěm v Ostravě, ústředním pracovištěm Národního památkového ústavu v Praze, městem Ostrava i Moravskoslezským krajem. Projekt hodnotil také přístupy k řešení technických památek z hlediska jejich památkové hodnoty, nezbytných nákladů a cílové vize v jiných obdobných lokalitách.

Společnost VÍTKOVICE, a. s., posoudila a analyzovala prakticky všechny v Evropě užité strategie za účelem volby přístupu společnosti k přeměně NKP. Analyzovány byly zejména věcné, právní, ekonomické a ekologické aspekty těchto strategií včetně přiřazení potřebných nákladů a posouzení ekonomických možností z hlediska financování a dlouhodobé udržitelnosti. Zkoumáno bylo celkem šest alternativních vizí proměny areálu NKP ve vlastnictví společnosti. První koncepce ze Studia Z Brno (obr. 1) s názvem *VIPO – Vítkovický industriální park Ostrava* řešila komplexně celkem 26,94 ha území (nejen území NKP). Měla charakter rozvojové a podnikatelské vize prostoru NKP se zachováním všech tří vysokých pecí (VP 4 a VP 6 jako neveřejná zóna). Druhá až čtvrtá koncepce byly koncepce Agiplan GmbH s názvy *Park pro veřejnost* (obr. 2), *Park budoucnosti* (obr. 3) a koncepce odstranění zařízení vysokých pecí č. 4 a č. 6. (obr. 4), čímž by byl získán rozsáhlý urbanisticky volný prostor. Pátá byla koncepce VÍTKOVICE, a. s., která řešila část vítkovického areálu NKP o rozloze 4 ha, a to v rozsahu realizace prohlídkové trasy zahrnující technologický tok *uhlí-koks-železo*. Šestou variantu představovala koncepce památkového ústavu v Ostravě z roku 2001, kde byla uplatněna metoda posledního dne a zahrnut celý areál se všemi třemi vysokými pecemi, z nichž vysoké pece č. 4 a č. 6 byly vedeny jako nepřístupné objekty.[5] Na základě výše uvedené analýzy předložily VÍTKOVICE, a. s., dne 15. 8. 2005 žádost o grant z Finančních mechanismů EHP/Norsko s celkovými oprávněnými náklady 2 068 508 EUR. Tato žá-

■ **Poznámky**

5 Zde uvedené projekty, analýzy, koncepce a studie jsou uloženy v archivu společnosti VÍTKOVICE, a. s., a na úseku strategie společnosti VÍTKOVICE, a. s.

2

3

4

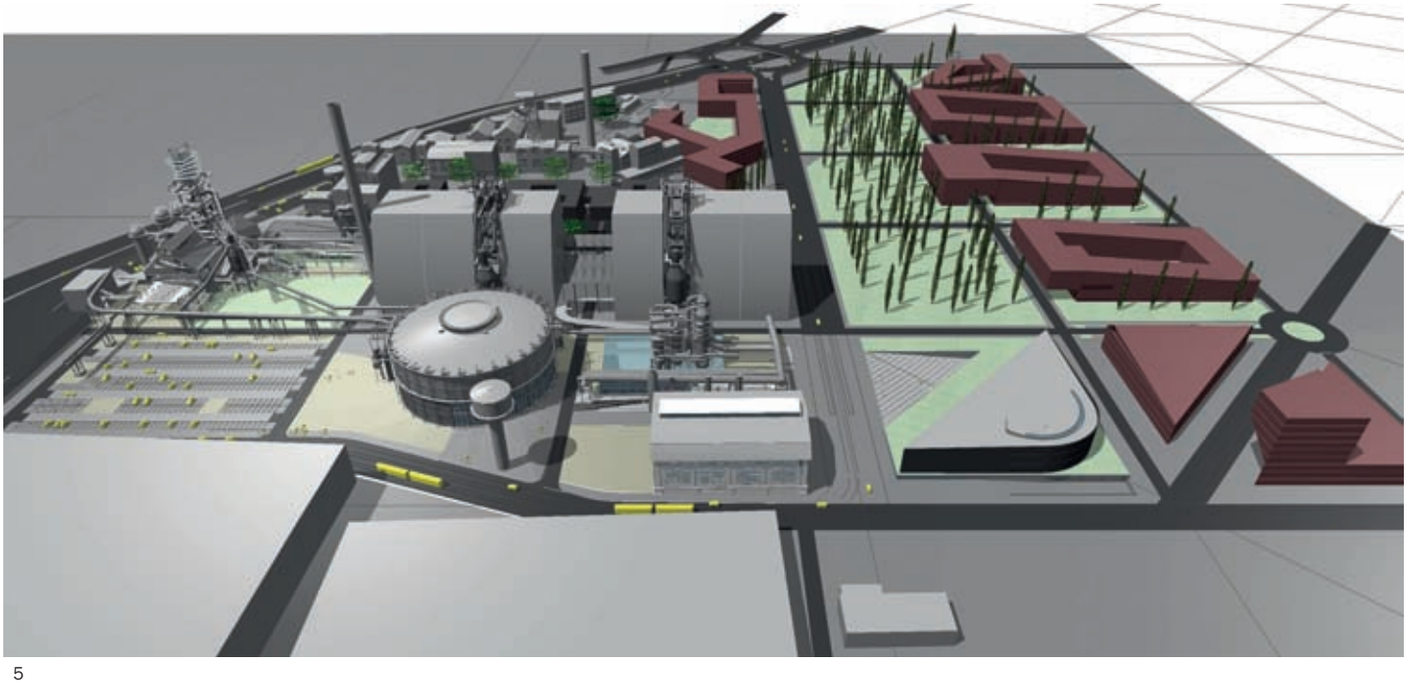

5

Obr. 2. *Koncepce Parku pro veřejnost, vizualizace z projektu Cílová podoba národní kulturní památky, Agiplan GmbH, 2004.*

Obr. 3. *Koncepce Parku budoucnosti, vizualizace z projektu Cílová podoba národní kulturní památky, Agiplan GmbH, 2004.*

Obr. 4. *Park budoucnosti – varianta bez vysokých pecí, vizualizace z projektu Cílová podoba národní kulturní památky, Agiplan GmbH, 2004.*

Obr. 5. *Koncepce Dolní oblast Vítkovic, vizualizace studie Nové Vítkovice, AP atelier, 2009.*

dost byla předkládána v rámci I. výzvy vyhlášené Ministerstvem financí ČR dne 18. 5. 2005. Projekt s názvem *Komplexní obnova a restaurování Národní kulturní památky Dolní oblast Vítkovice* byl neinvestiční, řešící zlepšení péče, ochranu a obnovu movitého a nemovitého kulturního dědictví ve vlastnictví VÍTKOVICE, a. s. Aktivity projektu byly zaměřeny na opravu a obnovu objektů a technologií, které demonstrují technologický tok *uhlí-koks-železo* tak, aby mohla být zpřístupněna prohlídková trasa pro veřejnost. Navržený projekt přímo navazoval na program revitalizace Moravskoslezského kraje – Regionální program podpory rozvoje severozápadních Čech a Ostravského regionu. Žádost však byla zamítnuta.

V roce 2006 společnost VÍTKOVICE, a. s., nechala zpracovat studii *Analýza limitů rozvoje Dolní oblasti Vítkovice*. Zpracovatelem byla projekční organizace OSA projekt, s. r. o., ve spolupráci se Studiem Z Brno, prof. Zemánkovou. Studie se zabývala i možností umístění univerzitního kampusu, respektive vědeckovýzkumného centra v lokalitě NKP. VÍTKOVICE, a. s., zpracovala a předala Ministerstvu kultury ČR v rámci takzvané druhé výzvy žádost o financování projektu *Obnova budovy VI. ústředny jako vstupní budovy do areálu národní kulturní památky*. Společnost vypracovala žádost pro mezirezortní komisi Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva financí a Ministerstva životního prostředí ČR na financování projektu *Příprava území po ukončené hutní prvovýrobě společnosti VÍTKOVICE, a. s. na zřízení Vítkovického industriálního parku Ostrava*. Projekt byl v komisi schválen a doporučen k realizaci.

Roku 2007 společnost VÍTKOVICE, a. s., zajistila v rámci zmíněné druhé výzvy Ministerstva kultury ČR zpracování podkladů pro stavební povolení pro projekt *Obnova budovy VI. ústředny jako vstupní budovy do areálu národní kulturní památky*. Ministerstvo kultury však oznámilo zamítnutí žádosti o financování projektu z Norských fondů. Byly zahájeny práce na projektu sanace v areálu bývalé *Koksochemie a národní kulturní památky* v takzvané Dolní oblasti ve společnosti VÍTKOVICE, a. s. Práce na dokumentaci byly ukončeny do konce roku 2007. Projekt však nebyl realizován – řešení ekologických škod vzniklých před privatizací ve společnosti VÍTKOVICE, a. s., bylo Ministerstvem financí ČR zahrnuto do takzvané *velké ekologické zakázky*. V rámci Integrovaného operačního programu (IOP) Ministerstva kultury ČR byla zpracována studie proveditelnosti na financování projektu *Zpřístupnění a nové využití NKP Vítkovice*. Studie včetně žádosti o financování projektu byla předána na Ministerstvo kultury ČR. Aby bylo možné čerpat finanční prostředky na obnovu NKP z tohoto programu, vznikla nutnost vytvoření neziskové organizace s vhodnou právní formou vyhovující programu IOP MK ČR. Proto byla v prosin-

ci 2007 založena organizace *Zájmové sdružení právnických osob Dolní oblast Vítkovice*, která si dala za cíl oživení průmyslových památek a areálu ve vlastnictví strojírenské skupiny Vítkovice Holding. Členy sdružení jsou VÍTKOVICE, a. s., VÍTKOVICE HEAVY MACHINERY, a. s., REVMONT, a. s., a Vysoká škola báňská – technická univerzita Ostrava. Partnery jsou statutární město Ostrava a Moravskoslezský kraj.

Roku 2008 došlo k zamítnutí žádosti o financování projektu z Norských fondů a pokračující málo konstruktivní diskuse k vítkovické koncepci obnovy NKP byla podnětem pro žádost společnosti VÍTKOVICE, a. s., o zúžení rozsahu NKP na objekty a technologická zařízení, která demonstrují technologický výrobní proces uhlí-koks-železo a zajistí životaschopnost NKP. Žádost byla zaslána ministru kultury Václavu Jehličkovi dne 20. 10. 2008. Ministerstvo kultury provedlo přezkoumání vítkovického podnětu a pan ministr si osobně prohlédl jednotlivé objekty v areálu NKP a seznámil se s projektem *Nové Vítkovice*, který určoval přesnou a jasnou koncepci obnovy nejen objektů NKP, ale také dalšího území a objektů ve vlastnictví společnosti VÍTKOVICE, a. s. Pan ministr rovněž posoudil a ocenil záchranu dvou dalších kulturních památek, kterou provedly VÍTKOVICE, a. s., ze svých zdrojů, a to generální opravu empírového zámečku a přemístění jednoho z objektů NKP, takzvaného výstavního pavilonku, do areálu zámečku a jeho opravu. Právě z rukou Václava Jehličky obdržely VÍTKOVICE, a. s., ocenění – známku Evropské dědictví – European Heritage Label, a to symbolicky u příležitosti 180. výročí vzniku Vítkovických železáren. Od tohoto okamžiku dostaly věci mnohem rychlejší spád.

Po projednání návrhu VÍTKOVICE, a. s., s vedením ústředního pracoviště Národního památkového ústavu v roce 2009 bylo připraveno Memorandum o společném postupu při obnově a novém využití unikátní technické památky, kterou strojírenská společnost jako majitel NKP a Národní památkový ústav dne 17. července 2009 v Ostravě podepsaly. Národní památkový ústav a VÍTKOVICE, a. s., se dohodly, že nedojde ke zmenšení rozsahu NKP na tři deklarované objekty, ale tyto objekty budou reaktivovány pro nové funkce. Jiné měly být vhodně zakomponovány do plenéru a co nejcitlivěji opraveny, u některých bude možné společně rozhodnout o jejich účelu či odstrojení, protože nejsou podstatou NKP. Také byla dohodnuta spolupráce s významným českým architektem Josefem Pleskotem na zpracování celkové koncepce a urbanistického řešení projektu Nové Vítkovice, jehož součástí byly již připravované projekty obnovy NKP v Dolní oblasti Vítkovic (obr. 5). První etapou bylo zpracování architektonické studie na konverzi plynojemu pro účely kongresového, konferenčního a společensko-kulturního centra. Dne 13. 10. 2009 bylo podepsáno rozhodnutí o přidělení dotace o poskytnutí 500 mil. Kč na projekt *Zpřístupnění a nové využití NKP Vítkovice* ministrem kultury Václavem Riedlbauchem jako donátorem a Janem Světlíkem, předsedou správní rady sdružení právnických osob Dolní oblast Vítkovice (DOV), jako příjemcem dotace. Projekt zahrnuje reaktivaci vysoké pece č. 1, rekonstrukci VI. energetické ústředny a konverzi plynojemu na multifunkční aulu. Pro zlepšení komunikace s veřejností zajistilo sdružení Dolní oblast Vítkovice výstavu o budoucí podobě, kterou vybraní architekti chystají pro vysoké pece a další památkově chráněné objekty v Dolní oblasti Vítkovic. Expozici v knihovně Rothschildova zámku v Ostravě-Vítkovicích si prohlédlo za dobu jejího trvání více než pět tisíc lidí včetně oficiálních návštěv a obchodních partnerů přijíždějících na jednání do strojírenské skupiny VÍTKOVICE MACHINERY GROUP. Rovněž byly zřízeny webové stránky projektu (www.dolnioblastvitkovice.cz), kde mohou návštěvníci nalézt všechny aktuální informace o vývoji projektu, návštěvách památky a dalších aktivitách sdružení Dolní oblast Vítkovice.

V roce 2010 byla architektem Pleskotem zpracována a odevzdána architektonická studie na vysokou pec č. 1. Společnost VÍTKOVICE, a. s., vložila majetek – vysokou pec č. 1 – do Zájmového sdružení právnických osob Dolní oblast Vítkovice. Dále byla připravena a odevzdána projektová žádost na projekt *Science and Technology Centra – Svět techniky* (STC). Pro všechny tři objekty NKP, které jsou předmětem představovaného projektu, byli v rámci zákona o veřejných zakázkách vybráni zpracovatelé studií, projektové dokumentace a dokumentace pro výběr zhotovitele. Pro plynojem je to ateliér architekta Pleskota (studie, projektová a tendrová dokumentace, autorský dozor), pro vysokou pec č. 1 ARS VÍTKOVICE (studie, projektová dokumentace a autorský dozor), pro VI. energetickou ústřednu architektka prof. Zemánková (studie, projektová dokumentace) a ateliér Zdeněk Fránek ARCHITECTS & ASSOCIATES, s. r. o., (změna stavby před dokončením a tendrová dokumentace).

Pro všechny tři objekty byly vybrány dodavatelské firmy a v současné době (2011) probíhají stavební práce na realizaci projektů dle schválené dokumentace a přidělených finančních prostředků. V rámci dalších programů probíhá realizace infrastruktury pro tyto objekty a výstavba moderního energocentra pro jejich zásobování energiemi. Technický dozor na stavbách zajišťují odborní pracovníci skupiny VÍTKOVICE MACHINERY GROUP. Měnící se situace a stav areálu NKP je průběžně monitorován ústředním pracovištěm Národního památkového ústavu, které je zároveň odborným garantem obnovy. Realizace projektů je dozorována KÚ MSK, oddělením památkové péče. S ohledem na probíhající stavební činnost byla upravena prohlídková trasa pro veřejnost tak, aby si mohli obyvatelé Ostravy a ostatní návštěvníci udělat představu o rozsáhlosti obnovy památek v areálu NKP Vítkovice.

Závěr

Srovnáte-li výše uvedený přehled informací a článek Martina Strakoše,[6] vynoří se otázka: Opravdu existují dvě Ostravy? Zřejmě ano. V první, kterou vidí Martin Strakoš, je vše, co se týká oblasti architektury, špatně. Například v ní stojí nevhodně opravená ruina vítkovického zámku; investor, který řeší Dolní oblast Vítkovic a rozvojové projekty podél řeky Ostravice, nesděluje dostatek informací; vše se děje v zájmu peněz, a nikoli architektury a udržitelného rozvoje. V té druhé, kterou vidí investor, byl připraven a uskutečňuje se unikátní projekt Nové Vítkovice, v němž jsou citlivě zakomponovány technické památky. Navíc zcela originálním způsobem, který nemá v současné době ve světě obdoby. Všechny už realizované projekty nebo rekonstrukce, které právě probíhají, jako například vítkovický zámek, lisovna, vysoká pec č. 1, plynojem, VI. energetická ústředna, dům na ulici Kotkova, budí nadšení a úžas. A to nejen u investora, ale hlavně u zahraničních návštěvníků, ať už jsou to průmyslníci, nebo umělci. Jsou to lidé se zkušenostmi a vysokou úrovní znalostí, lidé zúročující poznatky z celého světa.

Zvláštní kapitolou Nových Vítkovic byl výběr osobnosti, která dnes určuje architektonickou podobu projektu. Návrhy předložila řada renomovaných architektů jako Bořek Šípek, Mojmír Ranný, Eva Jiřičná a celý projekt byl řešen individuálně po jednotlivých budovách. Současnost Nových Vítkovic je však zcela jiná. Projekt má jasnou koncepci, kterou mu dal jeden z významných architektů České republiky, Josef Pleskot.

■ **Poznámky**

6 STRAKOŠ, Martin. Nová architektura, historické prostředí a Ostrava. *Zprávy památkové péče*. 2011, roč. 71, č. 3, s. 165–173. ISSN 1210-5538.